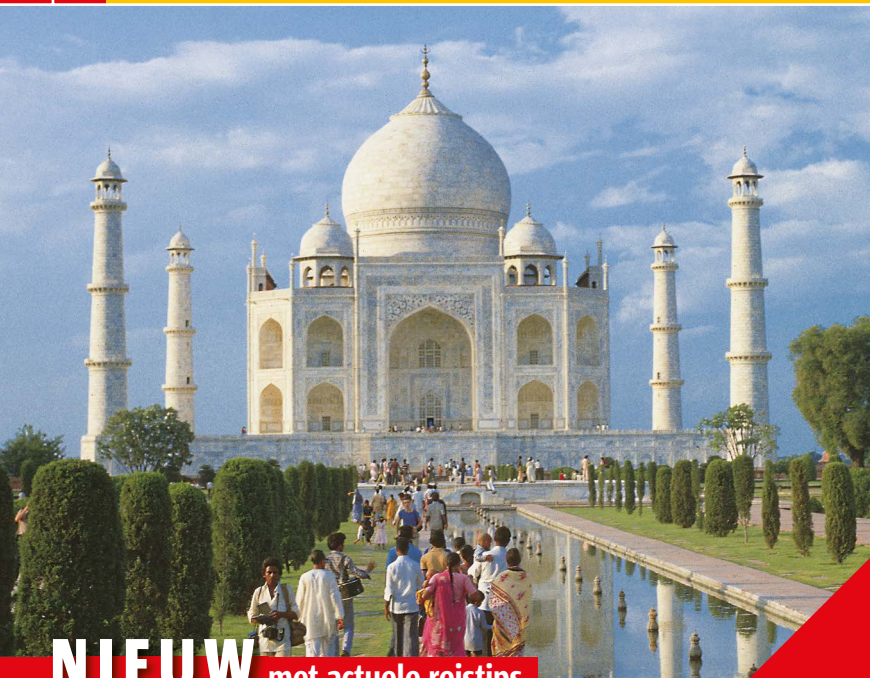

India

Noord

NELLES
GIDS

Delhi • Taj Mahal • Rajasthan
Khajuraho • Ladakh • Himalaya

NIEUW met actuele reistips

Foto: Ladislav Janicek

In het spoor van Boeddha • Goden, koeien en asceten
Mogol-pracht en hightech-praai

Nelles Verlag

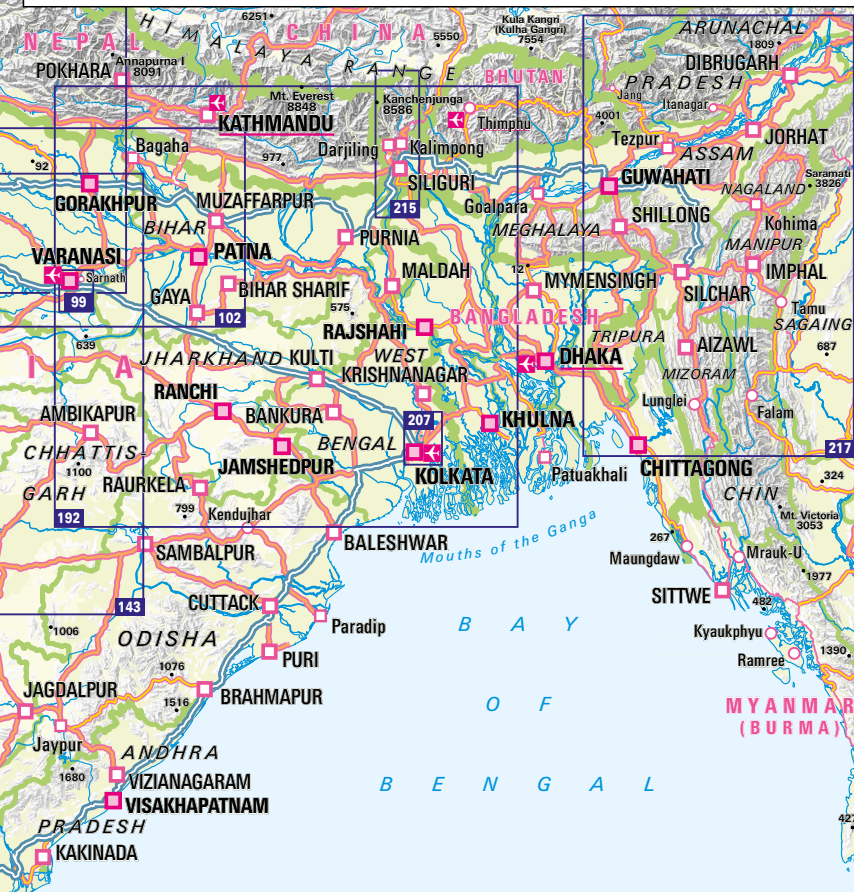
met extra
HOTELLIJST
en talrijke
DETAILKAARTEN

INDIA

LIJST VAN KAARTEN

Delhi	62	Madhya Pradesh	142/143
Haryana / Punjab / Uttar Pradesh	84/85	Khajuraho	147
Agra	87	Sanchi	150
Fatehpur Sikri	93	Jammu en Kasjmir	158/159
Varanasi	98/99	Srinagar	162/163
Boeddhistische oorden	102	Himachal Pradesh	174/175
Sarnath	103	Uttaranchal (Uttarakhand)	182/183
Jaipur	115	Bihar / Jharkhand / West-Bengalen	192/193
Rajasthan	118/119	Calcutta (Kolkata)	199
Udaipur	122	Calcutta / Hugli	207
Mount Abu	125	Sikkim	215
Jodhpur	128	Assam	217
Jaisalmer	130	Trekking in de Himalaya	224 u. 226/227
Ahmedabad	134	Nationale parken	236
Gujarat	136		

LEGENDA

★★	topattractie (op de kaart) (in de tekst)	★★	de geel gemarkeerde namen worden in de tekst vermeld		staatsgrens
★	bezienswaardigheid (op de kaart) (in de tekst)	★★	internationale luchthaven / nationale luchthaven		administratieve grens
8	oriëntatienummer in tekst en op kaart		bergtop (hoogte in meters)		autoweg
8	oriëntatienummer in tekst en op plattegrond		pas (hoogte in meters)		grote verkeersweg
8	oriëntatienummer in tekst en op plan		UNESCO werelderfgoed		verharde hoofdweg
	openbaar / belangrijk gebouw		nationaal park, strand		secundaire weg, piste
	hotel, restaurant		klooster, historisch plaatsen		spoor
	markt, winkelcentrum		kerk, moskee		stadsmuur
	ambassade, politie		hindoe tempel, boeddhistische tempel		Road Corridors in India: Golden Quadrilateral North-South Corridor East-West Corridor
	hospitaal, post		golfterrein, uitkijkpunt		afstand in kilometers
			informatiecentrum		wegnummer
					bushalte, parkeerplaats

COLOFON: Nelles Gids: India – Noord

All rights reserved

© Nelles® Verlag GmbH, 81379 München, Machtlfinger Str. 11

Info@Nelles.com, www.Nelles.com

Druk 2015

ISBN 978-3-86574-402-9

Licentieovereenkomst: Onderwerp van de gebruikersovereenkomst zijn de door Nelles Verlag GmbH gepubliceerde digitale reisgidsen "Nelles Gids". Nelles Verlag GmbH verleent alleen aan eindklanten toestemming voor het gebruik van de "Nelles Gids". Nelles Verlag GmbH verleent de gebruiker een niet-exclusief en beperkt recht op het gebruik van de "Nelles Gids". De gebruikers hebben het recht om een digitale kopie van de gewenste reisgids te downloaden, een elektronische kopie daarvan als back-up op te slaan en, voor zover door Nelles Verlag GmbH ter beschikking gesteld, een exemplaar daarvan uit te printen en daarvan twee kopieën te maken. Elk ander gebruik is slechts toegestaan met schriftelijke toestemming van Nelles Verlag GmbH. Indien de gebruiker in strijd handelt met deze licentieovereenkomst, is hij verplicht om, ongeacht de aanspraak op eventuele verdere schadevergoeding, een contractuele boete te betalen voor elke opzettelijke schending van deze overeenkomst. De gebruiker wordt erover geïnformeerd dat het bedrijf Nelles Verlag GmbH ter bescherming van de "Nelles Gids" technische maatregelen heeft genomen. De gebruiker is niet gerechtigd de technische beschermingsmaatregelen te omzeilen zonder de toestemming van Nelles Verlag GmbH. De door Nelles Verlag GmbH toegevoegde auteursrechtvermeldingen, referenties en merknamen mogen door de gebruiker niet worden gewijzigd noch mogen zij worden verwijderd.

Disclaimer: Alle informatie in de "Nelles Gids" wordt door het team van Nelles Verlag GmbH zorgvuldig onderzocht en geactualiseerd en, waar mogelijk, gecontroleerd op nauwkeurigheid. Ondanks zorgvuldig onderzoek is het mogelijk dat de informatie in de "Nelles Gids" niet of niet meer relevant is. Nelles Verlag GmbH kan dus evenmin als het team van de "Nelles Gids" aansprakelijk worden gesteld voor de volledigheid en juistheid van de in de "Nelles Gids" aangeboden informatie. Nelles Verlag GmbH en het team van de "Nelles Gids" kunnen in het bijzonder niet aansprakelijk worden gesteld voor schade, ongemak of tekortkomingen, letsel of andere gevolgen, voortvloeiend uit de informatie in de "Nelles Gids". Deze disclaimer geldt echter niet voor schade die voortvloeit uit schade aan leven, lichaam of gezondheid, gebaseerd op een nalatig plichtsverzuim door Nelles Verlag GmbH of een opzettelijk of nalatig plichtsverzuim door een wettelijke vertegenwoordiger of agent van Nelles Verlag GmbH. Op dezelfde wijze geldt deze disclaimer niet voor andere schade die voortvloeit uit een grof nalatig plichtsverzuim door Nelles Verlag GmbH of een opzettelijk of grof nalatig plichtsverzuim door een wettelijke vertegenwoordiger of agent van Nelles GmbH. Nelles Verlag GmbH is niet verantwoordelijk voor de beschikbaarheid van haar diensten.

Bij de hyperlinks en advertenties gaat het om inhoud die afkomstig is uit externe bronnen, waarvoor geen aansprakelijkheid is verschuldigd. Nelles Verlag GmbH distantieert zich uitdrukkelijk van de inhoud van de gelinkte websites. In geen geval is Nelles Verlag GmbH aansprakelijk voor enige directe, indirecte, bijzondere of andere schade die voortvloeit uit het gebruik van een gelinkte website.

Lijst van kaarten	3
Colofon / Legenda / Voorbehoud	4

1 GESCHIEDENIS EN CULTUUR

Hoogtepunten	13
Geschiedenis in vogelvlucht	14
Schets van de Indiase geschiedenis	17
Kastenstelsel en positie van de hedendaagse vrouw	55

2 DE VRUCHTBARE VLAKTEN VAN HET NOORDEN

Delhi	59
<i>INFO: restaurants, bezienswaardigheden</i>	78-79
Haryana	80
Punjab	82
<i>INFO: restaurants, bezienswaardigheden</i>	83
Uttar Pradesh	87
Agra / Taj Mahal	87
Fatehpur Sikri	91
Varanasi (Benares)	97
Sarnath	103
<i>INFO: restaurants, bezienswaardigheden</i>	106-107

3 LAND DER VERBEELDING

Rajasthan	111
Jaipur	113
Udaipur	121
Mount Abu / Dilwara / Ranakpur	124
Jaisalmer	129
<i>INFO: restaurants, bezienswaardigheden</i>	132-133
Gujarat	134
<i>INFO: restaurants, bezienswaardigheden</i>	141
Madhya Pradesh	144
Khajuraho	146
<i>INFO: restaurants, bezienswaardigheden</i>	153

4 MAJESTUEUZE BERGTOPPEN

Jammu en Kasjmir	157
Srinagar	160
Ladakh	164
Zaskar	171
<i>INFO: restaurants, bezienswaardigheden</i>	173

Himachal Pradesh	175
<i>INFO: restaurants, bezienswaardigheden</i>	<i>181</i>
Uttarakhand	182
<i>INFO: restaurants, bezienswaardigheden</i>	<i>187</i>

5 LAND VAN DE WIJZEN EN DICHTERS

Bihar	191
Jharkhand	196
<i>INFO: restaurants, bezienswaardigheden</i>	<i>197</i>
Calcutta (Kolkata)	198
West-Bengalen	206
Darjeeling	209
<i>INFO: restaurants, bezienswaardigheden</i>	<i>212-213</i>

6 VERBODEN GRENSGEBIEDEN

Sikkim	214
Assam	216
Arunachal Pradesh	218
Nagaland	218
Meghalaya	219
Tripura	220
Manipur	221
Mizoram	222
<i>INFO: restaurants, bezienswaardigheden</i>	<i>223</i>

7 TREKKINGS

Trekkings in de Himalaya	225
Naar de bron van de Ganges	229

8 THEMA'S

Goden, runderen en asceten	232
Nationale parken	237
Noord-Indiase keuken	240

9 PRAKTISCHE TIPS

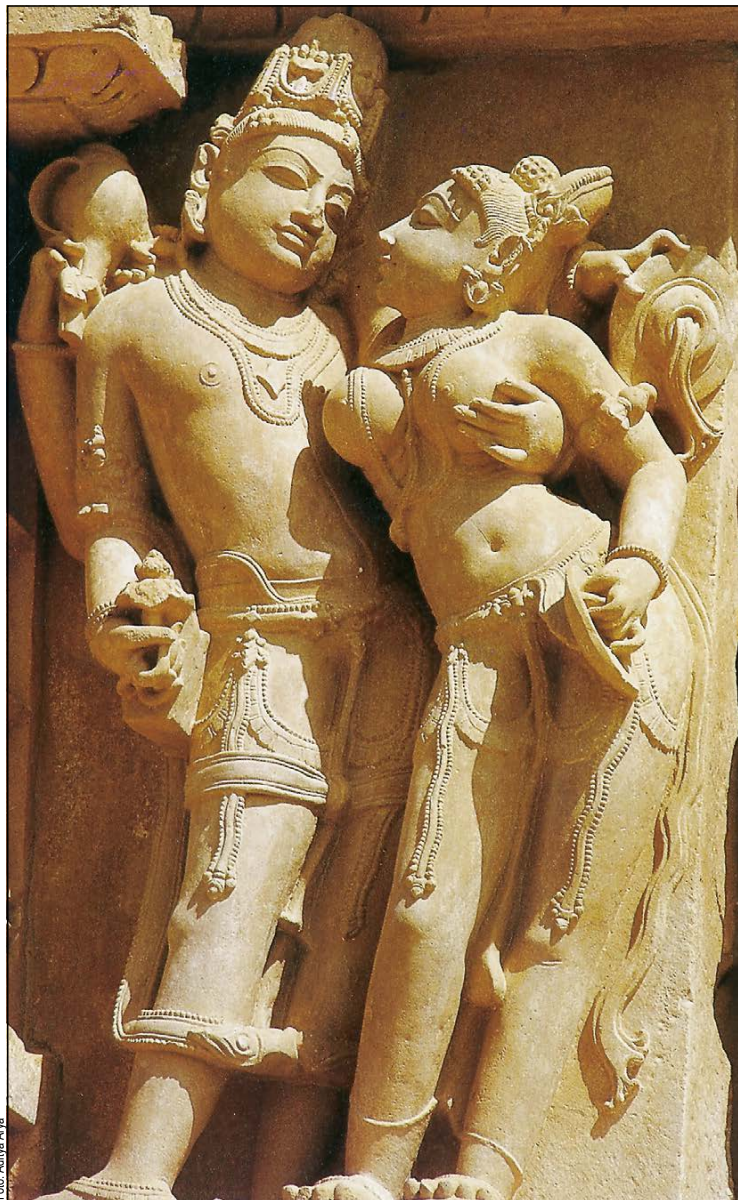
Voorbereidingen	242
Klimaat	242
Kleding	242
Visum	242
Douane	243
Valuta's / wisselen / deviezen	243
Gezondheid	243
Vertrek	244
Reizen naar India	244
Reizen in India	244
Luchtvaartmaatschappijen	244
Spoorwegen / Indian Railways	244
Metro / Bussen	245
Taxi's	245
Praktische Tips	246
Alcohol	246
Banken	246
Bioscoop	246
Boekhandels	246
Elektriciteit	246
Feesten / feestdagen	246
Fotograferen	246
Gedragsregels	247
Gidsen	247
Kranten en tijdschriften	247
Maten en gewichten	247
Posterijen / Telecommunicatie	247
Tijdsverschil	248
Toeristische informatie	248
Winkelen	248
India statistisch	248
Adressen	248
Ambassades en consulaten	248
Verkeersbureau van India	248
Menukaart	249
Nuttige uitdrukkingen in het Hindi	250
Auteurs	251
Register	252
Accommodatie	257

HOOGTEPUNTEN

Delhi** (p. 59): Bezoekersmagneten van de dynamische Indiase hoofdstad zijn de islamitische toren *Qtab Minar** uit 1199, ****Humayun's Tomb** (16de eeuw, voorloper van de Taj Mahal), het ****National Museum** en de levendige bazaarwijk ****Old Delhi** met ***Jama Masjid** en het ****Rode Fort**.

Agra** (p. 87): *Taj Mahal**, ****Agra Fort**, ****Itmad-ud-Daulah** en ***Akbars Mausoleum**, absolute hoogpunten van Mogol-architectuur.

****Fatehpur Sikri** (p. 91): de vanaf 1569 gebouwde residentie van de Mogol-keizer Akbar met de luisterrijke Poort van de Overwinning ****Buland Darwaza** van de grote vrijdagmoskee.

Varanasi (Benares)**, p. 97): Sfeervolle tocht per roeiboot bij zonsopgang langs de *ghats**.

****Sarnath** (p. 102): Het ruim 2200 jaar oude ****leeuwenkapiteel** is de trots van het ****Archeologische Museum** van deze vroeg-boeddhistische plek.

***Jaipur** (p. 113): Een van de meest bezienswaardige steden van Rajasthan, met ***Stadspaleis**, observatorium ***Jantar Mantar** en de fantastische façade van het ***Paleis der Winden**.

****Udaipur** (p. 123): Aan tradities rijke Rajput-residentiestad met monumentaal ****Stadspaleis**.

****Dilwara** (p. 124): Fascinerende marmeren tempels van de jaina's bij ***Mt. Abu** uit de 11de-13de eeuw.

Ranakpur** (p. 126): *Adinath-**

Voorgaande pagina's: op de Kunzum-pas (4551 m) tussen Lahaul en Spiti. Bruiloft in Bharatpur. Links: het goddelijke liefdespaar Vishnu en Lakshmi, tot steen geworden in Khajuraho.

tempel uit 1432 van wit marmer, met fijnbesneden sculpturen.

****Jaisalmer** (p. 128): Prachtig middeleeuws woestijnfort met stijlvol versierde ****haveli's**.

****Khajuraho** (p. 146): Tempel (11de eeuw) en uitermate verfijnde erotische sculpturen.

****Bhimbetka** (p. 150): 9000 jaar oude rotsschilderingen, de oudste Indiase kunsthistorische getuigenissen.

****Sanchi** (p. 150): De ****Grote Stupa** uit vroeg-boeddhistische tijd (3de eeuw v. C.) met zijn vier fraai bewerkte ****stenen poorten** is een van de belangrijkste boeddhistische bedevaartsoorden van de wereld.

Srinagar** (p. 160): Nostalgische woonboten tussen lotusbloemen in het *Dal-meer** en ****Nagin-meer**; de veiligheidssituatie is hier echter precair.

****Ladakh** (p. 165): Tibetaans aandoende Himalayakloosters – ****Lamayuru**, ****Alchi**, ****Leh**, ****Hemis**.

****Zanskar** (p. 168): Afgelegen kloosters in prachtig landschap: ****Rangdum**, ****Karsha**, ****Thonde**.

****Tabo Gompa** (p. 176): 1000 jaar oude sacrale kunst in een goed bewaard gebleven Tibetaans-boeddhistische Himalayaklooster in het dal van ***Spiti**.

***Calcutta/Kolkata** (p. 194): Bengalens mega-metropool heeft het ***Indian Museum**, het grootste van het land – met 1 miljoen objecten uit de Indiase kunst, geschiedenis, cultuur en natuur.

Darjeeling** (p. 205): Nepalees aandoende Himalayastad met *Himalaya-panorama** en ****Himalaya-spoorweg** (Unesco-werelderfgoed).

GESCHIEDENIS IN VOGELVLUCHT

7000-3000 v. C. Eerste neolithische lemen nederzettingen in het Noord-Indiase Mehrgarh; begin van graanbouw en veeteelt.

2150-1750 v. C. Hoog ontwikkelde beschaving in Indusdal (Mohenjodaro en Harappa). Eerste steden met watervoorziening en riolering.

V.a. 1400 v. C. De Arya, krijgsvolke noma-den, immigreren via de Hindukusch en veroveren geleidelijk aan het subcontinent.

1300-1000 v. C. Ontstaan van de Veda's (hymnen en aanroepingen), waarin reeds het kastenstelsel als goddelijke orde voorkomt.

1000-600 v. C. Laatvedische tijd. Ontstaan van de *Upanishaden*; idee van de kringloop der wedergeboorten (samsara) vanwege individuele daden (karma); de menselijke ziel (atman) is één met het goddelijke (brahman).

6de eeuw v. C. Siddhartha Gautama 'Boedha' en Vardhamana 'Mahavira' stichten de hervormingsreligies boeddhisme en jainisme, prediken zelfkennis, aanbidden geen schepingsgoden en verwerpen kasteverschillen.

325 v. C. Zegetocht van Alexander de Grote tot aan de Indus.

273-232 v. C. Het rijk van de Maurya-keizer Ashoka omvat vrijwel het hele Indische subcontinent. Ashoka bekeert zich tot het boeddhisme, wordt zijn grootste pleitbezorger.

20-250 n. C. Het Kushana-rijk van Kanishka strekt zich uit van Oost-Turkestan, Afghanistan en Punjab tot aan Benares. Het boeddhisme wordt gepropageerd.

2de eeuw n. C. Ontstaan van figuurlijke boedha-afbeeldingen in Mathura en Gandhara.

4de-6de eeuw Gupta-rijk, begunstigers van boeddhistische en hindoeïstische kunst.

711 Arabieren vallen het Indusdal binnen.

740-1036 Dynastie van de Gurjara-Pratihara.

998-1030 Rooftochten van Mahmud van Ghazni in Noord-India in naam van de islam.

1192 De troepen van Mohammed Ghur veroveren Noord-India. Zijn generaal Qutub-ud-Din Aibak sticht het eerste sultanaat van Delhi.

1290-1320 Khalji-dynastie. Generaal Malik Kafur verovert Zuid-India tot Madurai.

1320-1398 Tughluq-dynastie. Stichting van drie steden nabij Delhi. Mohammed Tughluq verplaatst de hoofdstad naar Dekan.

1398/99 De Mongool Timur (Tamerlan, Timur Lenk) verovert Delhi.

1484-1526 Lodi-dynastie. In 1498 meert Vas-

co da Gama aan in India, in 1510 wordt Goa een Portugese kolonie.

1526 De moslim Babur sticht het Mogolrijk. Zijn zoon Humayun wordt door Sher Shah Sur uit de macht ontzet (1540) en moet vluchten naar Perzië, maar herovert Delhi in 1555.

1556-1605 Mogolkeizer Akbar onderscheidt zich door religieuze tolerantie. Alliantiepolitiek met de hindoeïstische Rajputs.

1600 Stichting van de Britse handelsmaatschappij East India Company.

1605-1627 Jehangir versterkt het Mogolrijk.

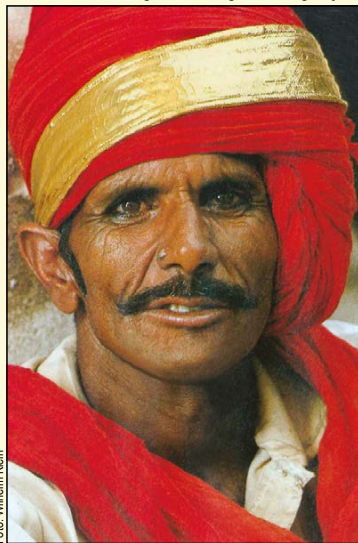

Foto: Wilhelm Klein

Een trotse Rajput uit de woestijn van West-Rajasthan.

1628-1688 Mogolkeizer Shah Jahan breidt Delhi uit, bouw van de Taj Mahal in Agra.

1658-1707 Aurangzeb realiseert de grootste uitbreiding van het Mogolrijk.

1738/39 Nadir Shah verovert en plundert Delhi en neemt de Pauwentroon mee naar Perzië – begin van het einde van het Mogolrijk.

1757 De Britse officier Robert Clive verslaat de Nabob van Bengalen; in de concurrentiestrijd met de Fransen, Hollanders en Portugezen breidt de Britse East India Company zijn invloed verder uit vanuit de havenhandel.

steunpunten Calcutta, Madras en Bombay.

1761 De hindoeïstische Marathen worden de sterkste macht in India.

1805 Na hun zege in de Tweede Marathenoorlog domineert de East India Company India.

1857 Sepoy-opstand van hindoeïstische en islamitische soldaten van de East India Company tegen hun Britse commandanten. Daarop neemt de Britse Kroon meteen de heerschappij over; koningin Victoria wordt in 1877 keizerin van India, een Britse vicekoning regeert in haar naam vanuit Calcutta.

Foto: Robert Häbel

Hindoeïstische Indiase vrouw met sluier (dupatta) en rode punt (bindi).

1885 Oprichting Indian National Congress.

1906 Ali Jinnah sticht de Moslim Liga.

1911 New Delhi wordt de nieuwe hoofdstad, George V tot keizer van India gekroond.

1920 Mahatma Gandhi roept op tot gewelddoos verzet tegen de Britten.

15-8-1947 Onafhankelijkheid van India, Gandhi en Nehru voortrekkers. Afsplitsing van het islamitische Pakistan, gevolgd door bloedbaden, verdrijvingen en vlucht aan beide kanten.

1948 Indo-Pakistaanse oorlog om Kasjmir, deling door de bestandslijn (LoC). Een hindoe-fa-

naticus vermoordt Gandhi, Jawaharlal Nehru wordt de eerste premier van India.

1962 Grensoorlog met China.

1965 Tweede Indo-Pakistaanse oorlog.

1966 Indira Gandhi, Nehru's dochter, premier.

1971 Derde Indo-Pakistaanse oorlog; Oost-Pakistan wordt het autonome Bangladesh.

1974 Eerste Indiase kernproef.

1975 Het koninkrijk Sikkim wordt deelstaat.

1984 Indira Gandhi laat de door separatistische sikhs bezette Gouden Tempel in Amritsar bestormen en wordt daarna vermoord. Haar zoon Rajiv wint de verkiezingen.

1989 De rebellie in het overwegend islamitische Kasjmir begint.

1991 Rajiv Gandhi wordt vermoord door een zelfmoordterroriste van de Tamil Tijgers. Opvolger P.V.N. Rao en minister van Financiën Manmohan Singh liberaliseren de economie; de opbloei begint.

1992 Hindoe-nationalisten verwoesten de Babri-moskee in Ayodhya (geboorteplaats van Rama).

1998 De nationalistische hindoe-partij BJP wint de verkiezingen; Atal Bihari Vajpayee wordt premier. Kernproeven in India en Pakistan.

1999 Pakistans aanval op Kargil in de Himalaya ('Kargil-oorlog') wordt afgeweerd.

2002 Gewelddadigheden tussen radicale hindoes en moslims in de staat Gujarat.

2004 Verkiezingszege van Congrespartij van Sonia Gandhi. Economisch hervormer Manmohan Singh wordt premier. Een tsunami in het zuiden eist ca. 9000 levens.

2006 Aanhoudende economische groei. De VS bieden nucleaire samenwerking aan.

2008 '26/11': zware, 4 dagen durende terreuraanslagen in Mumbai door Pakistaanse moslimterroristen die zich o.a. in het Taj-Mahal-hotel verschansen; 164 doden.

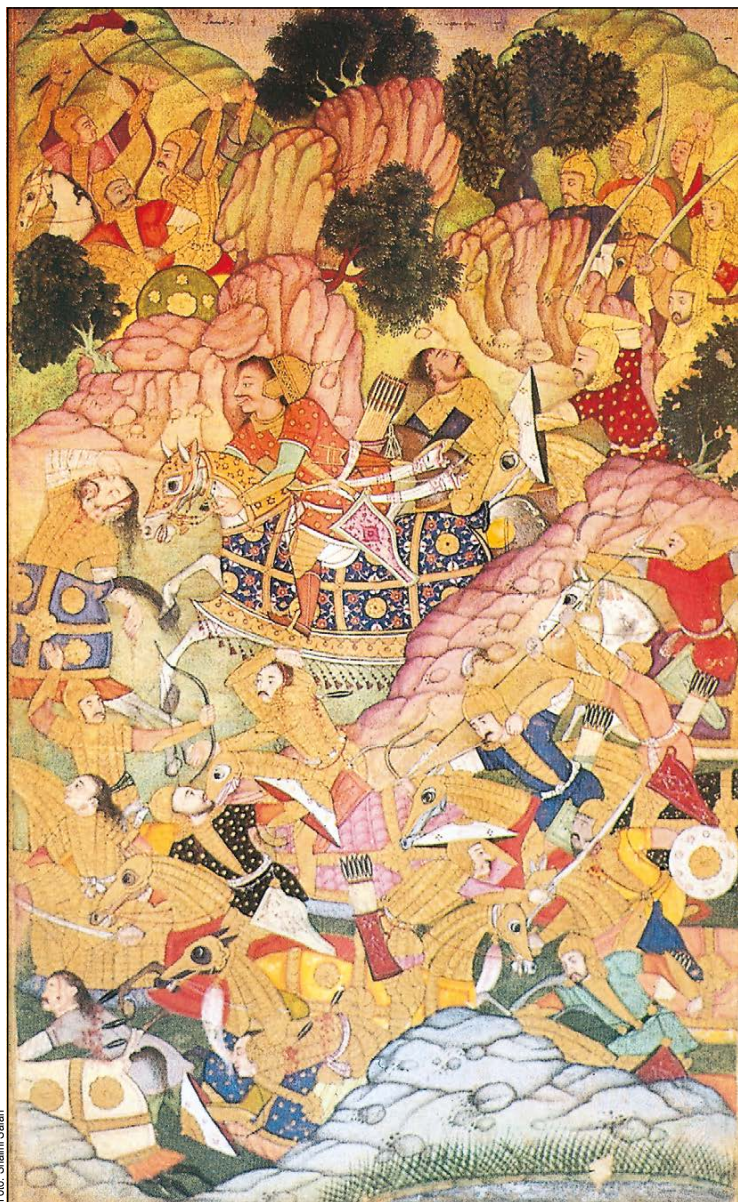
2009 Verkiezingszege van de Congrespartij met Manmohan Singh als premier.

2011 Volkstelling; India heeft ruim 1,21 miljard inwoners.

2012 Na een groepsverkrachting met dodelijk gevolg massaprotesten voor vrouwenrechten.

2014 Met de nationalistische hindoe-partij BJP boekt Narendra Modi een sensationele verkiezingszege; hij wordt de nieuwe premier. Telangana wordt de 29ste deelstaat.

SCHETS VAN DE INDIASE GESCHIEDENIS

SCHETS VAN DE INDIASE GESCHIEDENIS

India is een land vol tegenstellingen. Enerzijds ontmoet u er ontvankelijkheid voor moderne ideeën en uitdagingen vanuit het westen, anderzijds heerst er een welhaast defaitistische onverstoorbaarheid jegens vele aspecten van het leven.

Meer dan vijfduizend jaar hebben de Indiërs door hun ambachtelijke vaardigheden, door hun vlijt en de ontwikkeling van een intellectuele en filosofische onafhankelijkheid een unieke cultuur en maatschappelijke orde gecreëerd, waarvan standvastigheid en veerkracht de kenmerken zijn. Op onvergelijkbare manier is in India het oude verweven met het nieuwe: eeuwenoude morele waarden, gebruiken en productiemethoden bestaan er naast moderne ideeën en productiemiddelen. De haast onoverzienbare veelheid aan maatschappelijke lagen, kasten en gemeenschappen evenals de tegenstellingen tussen arm en rijk, tussen de hindoeïstische meerderheid en de islamitische minderheid vormen een sociaal bestel dat vanwege zijn starheid vol spanningen zit en dat onder druk staat van de snelle sociaal-economische veranderingen van de laatste jaren.

Wilt u het belangrijkste culturele fundament van India, het hindoeïsme, waarin bergen en rivieren heilig zijn, beter begrijpen, dan moet u allereerst een blik werpen op de geografische verhoudingen van het Indische subcontinent. De noordgrens van het land loopt dwars door het majestueuze, met eeuwige sneeuw bedekte Himalaya-gebergte, dat geologisch gezien een van de jongste bergmassieven ter wereld is. In het noordwesten, in de Karakorum (sinds 1947 van Pakistan), en in het oosten, in Sikkim (sinds 1975 van India), bereiken de bergen een hoogte

van meer dan 8000 m. Vanuit Kasjmir strekken zich in een ruime boog middeelhoge bergen van zandsteen uit tot aan de Arabische Zee. Ze markeren de westelijke grens van het subcontinent.

De levensaders van het Indische subcontinent

De vruchtbare vlakten van de Ganges en de Indus, die een groot deel van het subcontinent uitmaken, danken hun ontstaan aan de continentale verschuiving en haar kreukelzone – de Himalaya. Een ingewikkeld netwerk van grote en kleine rivieren heeft slib uit de bergen aangevoerd en hier afgezet. De bronnen van de drie grootste Indiase rivieren, de Indus, de Ganges en de Brahmaputra, liggen in het centrale deel van de Himalaya. Op hun weg naar de Arabische Zee en de Golf van Bengalen lopen deze levensaders van het subcontinent door veelsoortige landschappen.

De Indus stroomt aanvankelijk naar het westen om vervolgens af te buigen naar het zuiden en zijn slib af te zetten in de vlakte, waardoor in de loop der millennia ook de alluviale gebieden langs zijn zijrivieren de Jhelum, de Chenab, de Ravi, de Beas en de Sutlej zijn ontstaan. Dit tegenwoordig in Pakistan liggende aangeslibde land was ooit de geboortegrond van de Mohenjodaro, een van de oudste Indiase beschavingen. Tegenwoordig ontbreken hier de regen en de vruchtbare aarde, die de vlakte van de Ganges tot een van de dichtstbevolkte gebieden van heel India hebben gemaakt.

De bronnen van de Ganges en de Brahmaputra bevinden zich in het centrale deel van de Himalaya, niet ver van de bron van de Indus. De Ganges stroomt eerst in zuidoostelijke richting en bereikt al snel de uitlopers van het laagland. Vervolgens stroomt hij meer dan duizend kilometer oostwaarts en mondt ten slotte in Bangladesh uit in de Golf van Bengalen. Door de aanvoer van water van zijn belangrijkste zijri-

Links: de slag van Khanua (uit de Barburnama, 1598).

vieren, de Yamuna, de Gomti, de Sone en de Rapti, wordt hij steeds breder en voordat hij in zee uitmondt vloeit hij samen met de watermassa van de Brahmaputra, die zowel bekend staat om de verwoestende kracht van zijn overstromingen als om het vruchtbare slib dat hij vanuit de Himalaya meevoert.

De uitgestrekte laagvlakte van de Ganges en zijn zijrivieren vormt het hart van de Indiase beschaving. In dit deel van het subcontinent – van noorden naar zuiden 400 km en van oosten naar westen 1200 km – ontwikkelde zich een autonome samenleving. Het laagland langs de Ganges was van meet af aan het middelpunt van de Indiase geschiedenis. Omdat de rivier vanouds voor- en tegenspoed in de landbouw en dus in de levensverwachtingen bepaalt, spreekt het bijna vanzelf dat de Ganges een niet weg te denken rol speelt in de mythen van de Indiërs. Geen enkele rivier op aarde is volgens hen met de Ganges te vergelijken. Jawaharlal Nehru, een prominente Indiase staatsman uit de 20ste eeuw, zei eens dat de Indiase gemeenschap door een navelstreng is verbonden met de grote rivier. Snijdt men die door dan betekent dat de vernietiging van de Indiase cultuur.

Van doorslaggevende betekenis voor het klimaat van Noord-India en ook voor dat van de rest van het subcontinent is de moesson. Deze seizoenregens ontstaan door de vochtige winden die in de zomermaanden vanuit de Arabische Zee en de Golf van Bengalen in noordoostelijke richting naar het vasteland waaien. Terwijl de regenbrengende moesson vanaf Kaap Comorin naar Kasjmir trekt, schept hij de noodzakelijke voorwaarden voor de groei van gewassen. De moesson is aldus bepalend voor de jaarlijkse kringloop van de agrarische productie en drukt daarmee

haar stempel op het levensritme van de mensen die hier wonen.

Het zuiden van de vruchtbare Gangesvlakte wordt begrensd door het Vindhya-gebergte, waarvan de toppen ongeveer 1000 m hoog zijn. Deze bergketen vormt de scheiding tussen de alluviale vlakten van Noord-India en de rest van het subcontinent. Door het schiereiland ten zuiden van dit gebergte stromen meerdere rivieren, die, behalve de Narmada, allemaal ontspringen in de bergen langs de westkust, de zogenaamde West-Ghats.

De Narmada stroomt uit in de Golf van Khambhat en de andere rivieren, de Mahanadi, de Godavari, de Krishna en de Kaveri, stromen in oostelijke richting en monden uit in de Golf van Bengalen. Deze rivieren ten zuiden van de Vindhya zijn noch wat watercapaciteit betreft noch qua vruchtbaarheid van hun dalen te vergelijken met de rivieren in het noorden van India. Toch ontstonden ook in deze streken agrarische, van de rivieren afhankelijke gemeenschapsvormen, die zonder enige twijfel vergeleken kunnen worden met de culturen in het noorden.

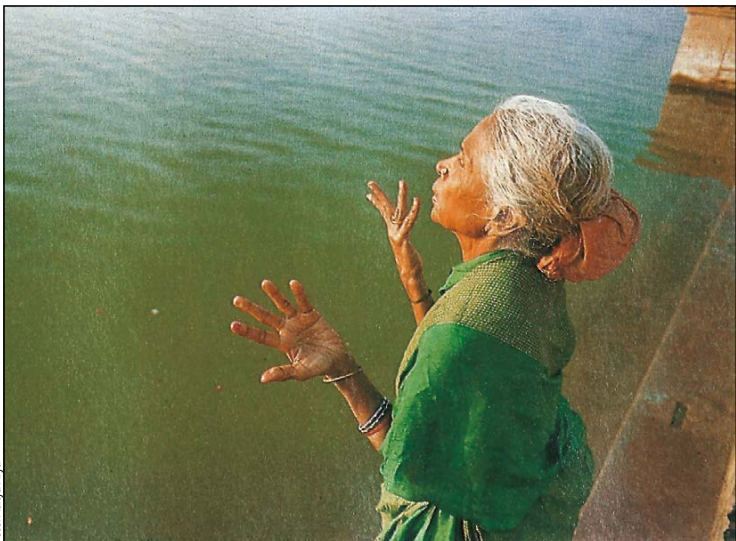
De vroegste culturen

De eerste aanwijzingen van een prehistorische cultuur gaan terug tot in het Stenen Tijdperk. Vanaf het derde millennium v.C. is er sprake van een hoogontwikkelde cultuur op het subcontinent, die zich heeft ontwikkeld in het dal van de Indus, ongeveer in het gebied van het huidige Pakistan. Deze beschaving strekte zich uit tot het huidige Gujarat, Rajasthan en de Punjab.

Van 2600 v.C. tot 1800 v.C. floreerde een stadscultuur van het bronzen tijdperk. Basis van bestaan waren landbouw en handel, tarwe was het belangrijkste gewas. In het dal van de Indus kwamen vooral de steden Mohenjodaro en Harappa, aan de oever van de rivier en 600 km van elkaar, tot grote bloei. Daar bestond reeds een gedifferenti-

Rechts: de Ganges – centrum van de Indiase cultuur en beschaving. Deze vrouw verwezenlijkt de levensdroom van veel Indiërs, een keer baden in de Ganges bij Varanasi.

Foto: Aditya Arya

eerde sociale samenleving. De goed doordachte planologie en bouwwijze van beide steden, waar de straten als een schaakbord in alle vier windrichtingen haaks op elkaar waren aangelegd, bleven op het Indiase subcontinent tot in de moderne tijd onovertroffen – de huizen hadden zelfs een riolering!

Niet alleen de watervoorziening, maar ook de natuurlijke hulpbronnen, van levensbelang voor de samenleving, werden gemeenschappelijk beheerd. Ook werden er openbare graansilo's en havenwerken gebouwd. Een van die havens was Lothal, vanwaar schepen vertrokken om handel te drijven met andere volkeren in West-Azië.

Wellicht is het grote aantal gevonden zegels de opmerkelijkste nalatenschap van de Indus-cultuur. Deze zegels werden vervaardigd van speksteen en andere materialen. Ze vertonen reliëfafbeeldingen van goden, godinnen, heilige dieren, totemtekens, rituele symbolen en tafereelen uit het dagelijks leven. Er zijn inscripties op aangebracht die nog niet zijn ontcijferd.

De archeologische erfenis zou on-

volledig zijn als we niet zouden wijzen op de kleine kunstobjecten. Daaronder treft u kleine bronzen beelden aan, zoals het dansende meisje, een borstbeeld zonder hoofd en het beroemde 'hoofd van de priester-koning'. Veel vondsten zijn door historici bestempeld als voorlopers van de latere hindoeïstische cultuur, zoals de talrijke terracottabeelden van de moedergodin of het zegel van 'Protoshiva' waarop een zittende figuur met gekruiste benen omringd door dieren staat afgebeeld – maar zo lang het schrift van deze cultuur nog niet is ontcijferd, blijven dit speculaties.

De komst van de Ariërs

De herkomst van de Indo-Ariërs is nog duister; misschien waren ze afkomstig van de Zuid-Russische steppen. Met grote zekerheid weten we echter dat ze vanaf het Aralmeer in zuid-oostelijke richting trokken en omstreeks 1500 v.C. via de Hindukush het Indische subcontinent bereikten. Ten slotte drongen ze door tot het vijfstromenland (Punjab) en vestigden zich op

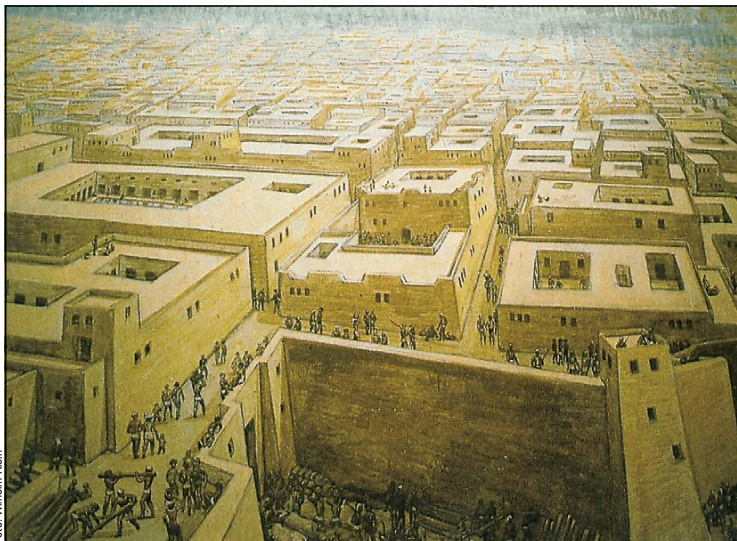

Foto: Wilhelm Klein

de grote vlakten van de Indus en zijn zijrivieren.

Onduidelijk blijft echter welke volken de arische nomaden tegen probeerden te houden. In oude vedische geschriften worden de arische leiders als goden beschreven – Indra was o.a. een van hen – die gefortificeerde nederzettingen, de zogenoemde *pura*, verwoestten. Omdat in die tijd de steden van de Harappa-cultuur al eeuwenlang ontvolkt waren, is het onwaarschijnlijk dat deze door de Ariërs verwoest zouden zijn. De inheemse bevolking bestond in die tijd uit vrij kleine mensen met een donkere huid die de god Phalhus vereerden. Ook wordt er melding gemaakt van conflicten met jagers- en verzamelaarsstammen die in de bossen leefden. Deze halfmythologische verhalen doen vermoeden dat de Ariërs tijdens hun invasie op aanzienlijke tegenstand stootten.

Maar ze drongen verder op en stichtten uiteindelijk hun eigen nederzet-

tingen langs de rivieren, eerst aan de Indus maar later ook op de vlakten langs de Ganges. Geleidelijk begonnen ze zich op de landbouw toe te leggen zonder de veeteelt geheel op te geven.

Veda's, brahmanen en het ontstaan van de kasten

Schriftelijke getuigenissen uit deze tijd leveren de Veda's, de oudste collectie Indiase geschriften die eeuwenlang slechts mondeling werden overgeleverd. Er bestaan vier Veda's: de *Rigveda*, de *Samaveda*, de *Yajurveda* en de *Atharvaveda*, die zijn geschreven in het *Sanskriet*, de taal van de Ariërs. De verzamelde Veda's zijn volgens de orthodoxe traditie openbaringen en priesters gebruiken ze als lofliederen en magische formules. De periode waarin dit omvangrijke werk ontstond is helaas niet precies vast te stellen. De oudste delen, zoals de *Rigveda* en de *Atharvaveda*, werden waarschijnlijk aan het begin van het eerste millennium v.C. geschreven.

In vele verzen beschrijven ze de

Boven: de stad van Mohenjo-daro rond 2300 v. C., fantasievol gereconstrueerd.

nieuwe omgeving waarin men leefde, in andere wordt gezocht naar de oorsprong van het universum en de mens en wordt geprobeerd de mens als sociaal wezen te begrijpen. Geloofsvragen en tovenarij worden aan de orde gesteld. Het gesproken woord had toentertijd, naar men aannam, nog macht over de elementen en de lotsbestemming van de mens. Eén ding hebben alle Veda's gemeen: in allemaal komen veel goden voor die we later in het pantheon van het hindoeïsme weer tegenkomen, zoals Indra, Varuna, Agni en Prajapati. De latere, zeer belangrijke hindoeïstische goden Vishnu en Shiva treden nog niet zo op de voorgrond.

De Veda's beperken zich echter niet tot teksten en formules voor erediensten. Ze beschrijven ook de sociale ordening en politieke structuur van de Ariërs. Toen de Ariërs dankzij hun militair overwicht oprukten op het subcontinent kenden ze al een zeer gedifferentieerde maatschappelijke organisatie. Enerzijds waren er de leiders en krijgers te paard, anderzijds was er het omvangrijke voetvolk, dat met zijn arbeid en vaardigheden de steunpilaar van de Arische samenleving vormde. Een belangrijke figuur was de priester of sjamaan, die met zijn kennis en wijsheid over ethische weerbaarheid zorgde voor wat noodzakelijk was voor het voortbestaan. Alle ervaring en kennis van een groep concentreerden zich bij de priesters, die deze mondeling doorgaven aan hun leerlingen.

Door deze kennis en vaardigheden waren de Ariërs de meerderen van de oorspronkelijke bevolking, zodat ze zich zonder veel problemen in hun nieuwe vaderland konden handhaven.

De religieuze gebruiken, die door de priesters werden bepaald en gecontroleerd, vormden zo'n elementair bestanddeel van het dagelijks leven van de Ariërs dat u ze thans, na meer dan drieduizend jaar, nog aantreft in het rituele leven van de orthodoxe hindoes.

Dankzij de Veda's kunnen we ons

een beeld vormen van de Arische cultuur in de Bronstijd – een herdersvolk ontwikkelde zich langzaam maar zeker tot een volk van boeren nadat het zich in het nieuwe vaderland had gevestigd. De enorme kudden, die de Ariërs met zich hadden meegedreven, waren aanvankelijk nog een belangrijk middel van bestaan, maar verloren na verloop van tijd steeds meer aan betekenis nadat de Ariërs waren opgerukt naar de vruchtbare vlakten van de Ganges in het noordoosten van India. Hier schakelden ze over van veeteelt op tarwe- en rijstbouw.

Op de boerenhoeven en in de dorpen – die veelal aan de rivier lagen – had de familieoudste het altijd voor het zeggen. In de Raad van Ouderen van de agrarische gemeenschap werden de problemen van de gemeenschap uitvoerig besproken. Bijzonder machtige families van een of meerdere nederzettingen vormden een elite van krijgers, die zich alleen al door hun benaming, *kshatriya*, duidelijk onderscheidden van de overige stamleden. Deze elite koos uit hun midden een aanvoerder, die het gezag uitoefende over alle nederzettingen van de stam.

Een tegenwicht tegen deze samengebalde politieke en militaire kaste van krijgers vormde een andere groep: de priesters, later *brahmanen* genoemd. Ze waren de enigen die de religieuze rituelen beheersten en als middelaars optraden tussen de mensen en de goden, en daarom waren ze erg belangrijk.

Deze brahmanen waren de schrijvers van de Veda's. De betrekkingen tussen de *kshatriya's*, die de politieke macht uitoefenden, en de brahmanen, de religieuze leiders, werden gekenmerkt door een voortdurende afwisseling van samenwerking en conflict.

Onder de elites van krijgers en priesters stond het gewone volk, dat op het land werkte en voor het vee zorgde. Aanvankelijk werden deze mensen aangeduid als *vis*, een naam die later in *vaishya* werd gewijzigd.

In de Veda's zijn duidelijke aanwijzingen te vinden waaruit blijkt dat de oorspronkelijke bewoners, die naar de bossen en het omliggende land waren verdreven, ten slotte in de dorpsgemeenschappen van de Ariërs werden opgenomen en wel in de laagste sociale positie. Ze waren belast met het zwaarste werk in de landbouw en met de verzorging van de dieren. De leden van deze laagste klasse werden *shudra's* genoemd. In de Veda's wordt zonder omwegen gesteld dat ze een minderwaardig volk vormden, omdat ze van niet-Arische afkomst waren.

De oorsprong van het kastenstelsel in de hindoeïstische samenleving is dus terug te voeren tot in de Bronstijd, toen de Ariërs op het subcontinent verschenen en de vlakten van het noordwesten en het noorden bevolkten. Ze veroverden het land op de oorspronkelijke bevolking, die als jagers en verzamelaars leefden. Nadat de Ariërs zich in eigen dorpen hadden gevestigd en zich hadden toegelegd op de verbouw van tarwe en rijst namen ze de oorspronkelijke bewoners op als laagste sociale klasse.

In de Veda's wordt niet alleen aandacht besteed aan confrontaties tussen Ariërs en de autochtone gemeenschappen op het subcontinent, maar ook aan conflicten tussen Ariërs onderling, namelijk van oorlogen tussen verschillende stammen om het bezit van de vruchtbaarste gronden.

Uitsluitsel daarover geven twee belangrijke epische geschriften uit die tijd, de *Mahabharata* en de *Ramayana*, die verhalen over de Indo-Germaanse inval en de kolonisatie van het Indiase subcontinent.

Mahabharata en Bhagavadgita

De *Mahabharata* is het oudste van deze twee boeken. Het handelt over het leven en de onderlinge strijd van de

Rechts: een brahmaan bij zijn ochtendgebed aan de oever van de Ganges.

Arische stammen, nadat ze zich in de vallei van de Ganges en het dal van de Yamuna, in de omgeving van het huidige Delhi, hadden gevestigd. De mythische, wijze Vyasa schreef het boek aan het begin van het eerste millennium v.C., maar in de loop der eeuwen zijn er door verscheidene auteurs teksten en beschouwingen aan toegevoegd.

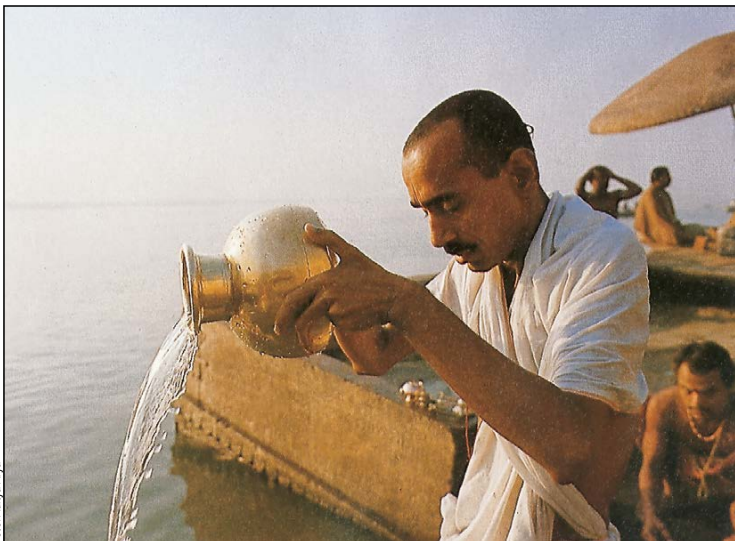
Het boek handelt over een broederoorlog tussen twee groepen neven, de lafhartige Kaurava's en de rechtschapen Pandava's. De Kaurava's hadden een blinde vader, die door zijn gebrek zijn koninklijk gezag niet naar behoren kon uitoefenen en het daarom overdroeg aan zijn jongere broer Pandu. Toen de zonen van de oude, blinde koning volwassen waren, eisten ze bij monde van hun oudste broer hun recht op de troon op. Deze oudste zoon was een geducht en eierzuchtig krijgsheer. Om de zonen tevreden te stellen werd hun een deel van het koninkrijk toegewezen, waar zij een nieuwe hoofdstad stichtten – Indraprastha, dat zich volgens Indische historici aan de oever van de Yamuna in het huidige Delhi zou hebben bevonden.

Hoewel de Pandava's en de Kaurava's het stamland van hun voorouders hadden verdeeld, bracht deze oplossing geen vrede. Het conflict liep uit op een bloedige oorlog, in de loop waarvan de Pandava's de overhand kregen en daarmee de heerschappij over de regio verwierven.

Een belangrijke rol in deze strijd speelde de god Krishna. Hij regeerde over het volk van de Yadava's, veefokkers uit de omgeving van de oude stad Mathura, niet ver van Delhi. Dankzij de hulp van Krishna konden de Pandava's hun neven verslaan en de heerschappij over heel Noord-India uitbreiden.

Door latere toevoegingen geeft de *Mahabharata* een gedetailleerd inzicht in het leven van de Arische gemeenschap, haar religieuze en metafysische opvattingen, haar politiek en haar sociale structuren. Hoogtepunt van het epos

Foto: Aditya Arya

is een lang filosofisch dichtwerk, de *Bhagavatagita*. Hierin is een dialoog opgenomen tussen de god Krishna en de Pandava-krijgshero en held Arjuna aan de vooravond van de broederstrijd: 'Alle handelingen, alle werken en al het karma behoren tot de natuur, niet tot het goddelijke. De mens zelf bepaalt zijn aards lot. De mensen bezegelen hun eigen bestemming (...). De ziel is ongeboren, oeroud, eeuwigdurend. Ze wordt niet gedood als het lichaam sterft.'

Al met al is de *Mahabharata* – het langste ons bekende epos met een totale omvang van ongeveer 100.000 dubbelverzen – een encyclopedie van het Vedisch tijdperk en biedt het boek een inkijkje in de leefwereld van de mensen die bijna drieduizend jaar geleden in Noord-India leefden.

Ramayana

De *Ramayana* werd in een latere periode – toen de Ariërs zich al lang en breed op het subcontinent hadden gevestigd – geschreven door de legendarische dichter Valmiki.

Het algemene thema van de *Ramayana* is de machtspolitiek van de Arische stammen op de Ganges-vlakte, nabij het huidige Ayodhya. Middelpunt van de gebeurtenissen is het koningshuis van Raghu. De koning van Ayodhya moest boeten vanwege een misdaad die hij in zijn jeugd had begaan; hij werd gedwongen zijn zoon, prins Rama, in ballingschap te sturen. Op zijn zwerftocht kwam deze prins Rama terecht in het tot dan toe onbekende gebied aan de andere kant van het Vindhya-gebergte, de natuurlijke zuidgrens van het Ganges-gebied, dat door jagers en verzamelaars werd bewoond.

De verbannen prins raakte tussen de fronten van elkaar heftig bestrijdende stammen verzeild. Een stamhoofd ontvoerde Rama's gemalin Sita, die haar echtgenoot op zijn tocht begeleidde. Met behulp van een bevriende stam slaagde Rama erin haar te bevrijden. Daarna maakte hij de oorspronkelijke bewoners van het subcontinent bekend met het Arische gedachtegoed. Door de latere vergoddelijking van Rama kreeg de *Ramayana* de status van een heilig

boek. Bovendien werd het geografisch toneel waarop Rama rondzwierf en zijn avonturen beleefde uitgebreid.

De *Mahabharata* en de *Ramayana* gelden nog altijd voor alle hindoes, zowel voor de elite als voor het gewone volk, als onmisbare bestanddelen en inspiratiebron van de Indiase cultuur.

Begin van een nieuw tijdperk

Met het einde van de oudvedische periode begon de kolonisatie van de vallei van de Ganges, die tot in de 5de eeuw v.C. voortduurde. De stabilisering van de sociale hiërarchie en politieke structuren in deze periode weerspiegelt zich in de literatuur en in de archeologische vondsten. In de Gangesvlakte werd nu steeds meer rijst verbouwd.

De ontdekking van rijke ijzererts-houdende aardlagen betekende echter de grootste stap voorwaarts in de ontwikkeling, met name in het gebied rondom het huidige Patna – een gebied dat toentertijd Magadha werd genoemd. Met behulp van ijzeren werktuigen konden de dichte bossen op grote schaal worden gerooid. Daardoor kwam meer grond beschikbaar voor de landbouw. Een ander winstpunt was de ploeg van ijzer, die de boeren in staat stelde hun akkers dieper om te woelen. Daardoor werden de opbrengsten uit de landbouw groter. Bovendien kreeg de kaste van de krijgers nu de beschikking over ijzeren wapens, die aanzienlijk doeltreffender waren dan het eerdere bronzen en koperen wapentuig.

Juist toen kwam het tot een groot aantal gewapende botsingen tussen nieuw ontstane staten. De sterkste positie had Magadha, dat enerzijds over zeer vruchtbare akkergronden beschikte en anderzijds controle had over de nabijgelegen ijservoorraden. De hoofdstad Pataliputra (tegenwoordig Patna)

was strategisch gunstig gelegen: van hieruit konden moeiteloos het verkeer en de handel op de Ganges worden gecontroleerd.

In de 6de eeuw v.C. waren er zo'n twaalf belangrijke staten – het noordwestelijke gedeelte strekte zich uit tot in het stroomgebied van de Indus, terwijl de meest zuidoostelijke staat grensde aan de delta van de Ganges.

De toenmalige regeringssystemen waren niet allemaal op dezelfde leest geschoeid. In een aantal rijke staten heerste de kaste van de *kshatriya*-krijgers, die uit hun midden een leider of *rajanya* kozen. Andere kenden een republikeinse bestuursvorm, waarbij het gezag werd uitgeoefend door een raad van *kshatriya*'s en niet zozeer door een *rajanya*. Het monarchaal *rajanya*-systeem was het meest gangbaar.

In de staten die in de meest vruchtbare delen van de vallei van de Ganges lagen, was sprake van een agrarische overproductie. Hier deed zich een proces van machts- en bezitsconcentratie voor. Al snel werden functies die verbonden waren met politieke invloed erfelijk: vaders droegen die over aan hun zonen. De meer democratisch georganiseerde staten waren te vinden in de drogere gebieden aan de voet van de Himalaya, waar zelden of nooit landbouwoverschotten voorkwamen.

Enkele van de prominentste staten uit de 6de eeuw v.C. waren Gandhara, Kuru, Panchala, Matsya, Kosala, Kashi, Anga en het reeds genoemde Magadha. Magadha stelde alle andere staten in de schaduw en was in een later stadium de eerste staat in de geschiedenis van India die zich over een groot deel van het subcontinent zou uitstrekken.

De snel toenemende betekenis van de agrarische economie en de opkomst van de regionale staten ging gepaard met veranderingen in de wereldbeschouwing van de bevolking. Weer zijn het de Veda's die ons een indruk geven van de gewijzigde sociale, politieke en economische veranderingen. Ze schil-

Rechts: een bijeenkomst van dorpsoudsten, wier woord nog altijd veel gewicht in de schaal legt.

Foto: Shalini Saran

deren een beeld van een breed vertakte sociale structuur, waarin de mensen een goddelijke kosmologische ordening meenden te zien.

Getuigenissen van deze filosofische Veda-periode vindt u vooral terug in twee laatvedische geschriften, de *Brahmana's* en *Upanishaden*.

Grondslagen van het hindoeïsme

De belangrijkste sleutelbegrippen van de hindoeïstische filosofie vinden we allereerst in de *Brahmana's*, maar ze krijgen pas in de *Upanishaden* een overheersende betekenis. Bedoeld zijn begrippen als *brahman*, *atman*, *moksha*, *dharma*, *samsara* en *karma*, die hieronder kort worden verklaard.

Brahman betekent het scheppend wereldprincipe, de grote wereldziel achter de vluchtige verschijningen van de zichtbare wereld.

Atman is het innerlijk principe van ons individuele zelf, onze oereigen individualiteit en – het mag vreemd klinken in Europese oren – *atman* is identiek aan *brahman*.

Een ander centraal begrip in de Indiase filosofie – dus niet alleen in de hindoeïstische maar ook in de boeddhistische, zoals we verderop zullen zien – is de voorstelling van de zielsverhuizing, de voortdurende kringloop van sterven en wedergeboorte, die *samsara* wordt genoemd. Het eigen doen en laten, het sociaal gedrag in grote en kleine zaken, *karma* genaamd, bepaalt de plaats die men verkrijgt bij de wedergeboorte. Voorwaarde om in de eeuwige kringloop niet op een laag niveau terecht te komen is een leven in rechtschapenheid, wat *dharma* wordt genoemd.

Omdat leven lijden betekent en de dood geen verlossing belooft, streeft de hindoe – net als de boeddhist en de jainist – ernaar deze kringloop te doorbreken en aan wedergeboorte te ontkomen. Kern van het religieus streven is dus de verlossing, de *moksha*.

Die bereikt men door in de eerste plaats rechtschapen te leven en zich bewust te worden van zijn eigen identiteit, door ascese en meditatie zijn oereigen individualiteit, *atman*, te leren kennen en daarbij niet door kennis maar

door intuïtie tot het inzicht te komen dat *atman* identiek is aan *brahman*, het wereldprincipe. Pas dan is er sprake van verlossing, pas dan kan men ontsnappen aan de eeuwige kringloop van sterven en wedergeboorte.

De Arische godsdienst

Op deze plaats kan het nuttig zijn een paar regels te wijden aan het principiële onderscheid tussen de hindoeïstische religie en de semitische, zoals het jodendom en het christendom.

Geheel in tegenstelling daarmee heeft het hindoeïsme te allen tijde talloze geloofsrichtingen en filosofische denkbeelden gerespecteerd en ook de aanhangers daarvan, die zich in een nauwelijks te overziene hoeveelheid sekten en religies verenigden. Geen van deze groeperingen beriep zich op het grote gelijk en alleenrecht van zijn leerstellingen en dogma's van andere religies werden zo goed als nooit bestreden als dwaalleer.

Wilt u de toenmalige wereld van het hindoeïsme zowel op religieus als op profaan gebied vergelijken met een periode uit de Europese geschiedenis, dan is er nog de meeste gelijkenis met de godenwereld van de Griekse Oudheid of van de Scandinavische volkeren voordat het christendom de wereld van het geloof in dat deel van de wereld fundamenteel veranderde.

Naast de officiële leerstellingen en scholen, die een elitair karakter hadden omdat ze binnen de hoogste kasten waren ontstaan, bestonden er nog zeer levendige stromingen met eigen opvattingen en rituelen, die in geen enkel opzicht te verenigen waren met de 'officiële' religies. Om nog maar te zwijgen van het geloof van de jagers en verza-

melaars die naar de rand van de Arische samenleving waren weggedrukt.

De lagere Arische klassen en de oorspronkelijke bewoners van het subcontinent creëerden met hun eigen goden, godinnen en voorouderverering een min of meer zelfstandige religie. Aldus ontstond er door de strenge scheiding van de kasten een veelheid aan onderscheiden geloofsrichtingen en wereldbeschouwingen, die net als het kastensysteem los van elkaar bestonden. Enkele van de goden uit het Arische geloof werden echter wel opgenomen in het oorspronkelijke hindoeïsme, waardoor er nieuwe relaties ontstonden tussen de sociale strata.

Krishna, de god en held die we als hoofdfiguur tegenkwamen in de *Mahabharata*, werd het middelpunt van een nieuwe cultus waarin verscheidene stammen die een moedergodin aanbaden elkaar vonden en een grote gemeenschap vormden. Deze religieuze verbroedering, die over de grenzen van alle bevolkingslagen reikte, weerspiegelde zich in het liefdesspel tussen Krishna en de *gopis*, het melkmeisje.

Maar er zijn belangrijke voorbeelden van de populaire vertelkunst waarin niet alleen het volk, zijn opvattingen en geloof worden beschreven. Die wordt samengevat met de algemene naam *lokayata*, 'weg van het volk'. De *lokayata* had maar weinig gemeen met de verzen, bezweringsformules en filosofische verhandelingen uit de Veda's, de Brahmana's en Upanishaden. De woordvoerders van de *lokayata* hadden nauwelijks oog voor voor de metafysische begrippenwereld die vroeger de kern vormde van de hindoeïstische filosofie. In plaats daarvan beschreven ze de realiteit, de wereld zoals die dagelijks werd beleefd.

De wereldbeschouwing van de *lokayata* zouden we eenvoudigweg kunnen karakteriseren als een materialistische reactie op de puur idealistische wereld van de Upanishaden. Maar zo'n definitie raakt niet de kern van deze vertel-

Rechts: Diwali, het lichtfeest in oktober/november, is terug te voeren op de door lichtbronnen gemarkeerde terugkeer van Rama en Sita na hun verbanning naar het oerwoud.

Foto: Prakash Israni

kunst, die nogal onsamenvattend is en weinig gestructureerd. Het spreekt vanzelf dat deze zeer oorspronkelijke wereldbeschouwing van de laagste kasten, die samen leefden met Ariërs, absoluut niet in overeenstemming was te brengen met de filosofische denkbeelden van de Brahmana's en de Upanishaden: de kringloop van de eeuwige wedergeboorte, de (mogelijke) verlossing, de *moksha*, en het samenvallen van de individuele ziel, *atman*, met het wereldprincipe, *brahman*. De laagste kasten hadden heel andere zorgen.

Het tijdperk van Boeddha

Op het moment dat zowel de sociale orde als de spirituele ontwikkeling zich in de nieuwe rijken hadden geconsolideerd trad er halverwege het eerste millennium v.C. binnen de Noord-Indiase samenleving een welbespraakte figuur naar voren, die een blijvend stempel zou drukken op de Indiase cultuur: prins Siddhartha uit het geslacht van de Shakya's, bekend geworden onder de naam Boeddha, de Verlichte, die on-

geveer in het midden van de 6de eeuw v.C. werd geboren.

De wereld van de Ariërs met zijn sociale hiërarchie en nadruk op rituelen en het brengen van offers steunde enerzijds op de wereldlijke macht van de koningen en *kshatriya's*, de kaste van de krijgers, anderzijds op de macht van de priesters en sjamanen als middelaars tussen de mensen en de goden. Zoals we weten uit de *lokayata* werd deze hiërarchie noch door de enkeling noch door het geheel van de samenleving als rechtvaardig ervaren. De ontevredenheid en het onbehagen over de elitaire krijger- en priesterkasten, die leefden op kosten van de bevolking, groeide meer en meer.

Het is relevant te vermelden dat Siddhartha afkomstig was uit een gematigd monarchistische staat. Boeddhistische geschriften berichten over een lange zwerftocht van Siddhartha door het dal van de Ganges, steeds op zoek naar ervaringen en inzichten om de wereld, zoals hij die zag, te begrijpen. Overigens was hij niet de enige die op zoek was naar de waarheid. Op een ander,

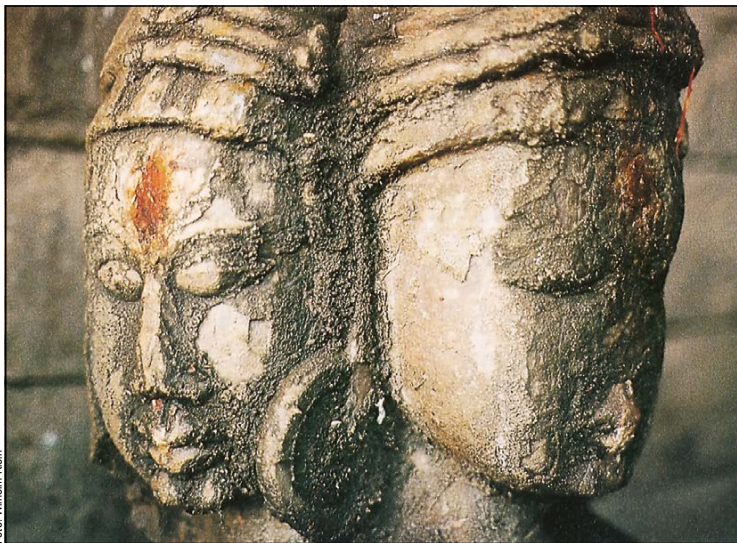

Foto: Wilhelm Klein

Mahavira, wordt hierna teruggekomen.

Toen Boeddha zich na een langdurige en vruchteloze ascese onder een boom in de buurt van Bodha Gaya, het huidige Bihar, overgaf aan een diepe meditatie, vond hij 'verlichting'. Van toen af aan predikte hij de mensen in het Ganges-dal een nieuwe weg, het 'middenpad' tussen extreme ascese en ongebreidelde zinnelijke levensvreugde.

Boeddha zette het wiel van de *dharma*, de leer van een rechtschapen leven, in beweging. Hij leerde enkele volgelingen de paar grondbeginselen die naar verlichting zouden leiden. Boeddha beschouwde begeerte en hebzucht als de bron van het menselijk lijden. Daarom geloofde hij dat de vernietigende begeerte naar macht en bezit, zoals elke hartstocht, door zelfdiscipline moest worden blootgelegd. Pas dan was de basis geschapen voor een evenwichtig leven. Wilde men 'verlost' worden uit de eeuwige kringloop van sterven en wedergeboorte dan was

een onberispelijke levenswandel te verkiezen boven een ondoordachte gehoorzaamheid aan sociale geboden en rituele voorschriften. Daar kwam nog bij dat Boeddha zich weigerde uit te laten over het al dan niet bestaan van een god. Deze vraag speelde in zijn denken geen enkele rol. Geheel in hindoeïstische geest was leven ook voor hem lijden en betekende wedergeboorte nieuw lijden. Aan deze wetmatigheid moesten men zien te ontkomen.

Boeddha was niet alleen de grondlegger van een nieuwe ethiek. Hij zette zijn denkbeelden kracht bij door de stichting van een monnikenorde, *shanga* genaamd. Voor het eerst in de geschiedenis bestond er voor de volgelingen van een religie de mogelijkheid een leven te leiden in lediggang en stichtelijkheid en tegelijkertijd de opvattingen van hun leraar onder het volk uit te dragen.

Boeddha, die voortdurend vergezeld werd door een groot aantal uitverkoren leerlingen, bracht een lange tijd van zijn leven door tussen de bewoners van de Ganges-vlakten en verspreide

Boven: een deels verweerd Brahma-beeld in een hindoeïstische tempel.